

I. Czy w dziejach Polski Ludowej dostrzega Pan/Pani tematy dotychczas pominięte? Prosiłbyśmy o wysunięcie postulatów badawczych.

Historiografia Polski Ludowej zawiera jeszcze wiele luk i „białych plam”, mimo znacznego postępu badań, zwłaszcza w ostatnich latach. Do takich zaliczyłbym przede wszystkim:

1. Dzieje nauki polskiej, środowisk naukowych, ich postaw wobec komunizmu i polityki władz;
2. Politykę państwa wobec nauki i uczonych;
3. Historię społeczną lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych;
4. Źródła wiedzy polskiego społeczeństwa o świecie, zwłaszcza po 1956 r., kontakty naukowe i gospodarcze z zagranicą;
5. Zakres dostępu do informacji, jego zmiany, źródła czerpania informacji oraz kanały ich przepływu;
6. Wpływ środków masowego przekazu na postawy społeczeństwa polskiego w poszczególnych okresach dziejów PRL;
7. Wpływ propagandy i środków masowego przekazu (zwłaszcza kina i telewizji) na kształtowanie się świadomości historycznej polskiego społeczeństwa;
8. Wpływ migracji ze wsi do miast na stosunki społeczne i kształtowanie się nowych elit;
9. Funkcjonowanie aparatu władzy, w tym systemu nomenklatury (przede wszystkim na niższych szczeblach władzy) i przywilejów aparatu państwowego i partyjnego;
10. Korupcję (na wszystkich szczeblach);
11. Życie codzienne w PRL, zwłaszcza po 1956 r.;
12. Dzieje wewnętrzne aparatu PZPR, w tym jego organizacja regionalna, struktura społeczna, mobilność, postawy w okresie kryzysów, itd.;
13. Historia historiografii polskiej lat 1945–1989, a zwłaszcza historiografia dziejów najnowszych;
14. PRL jako członek Układu Warszawskiego;
15. LWP – organizacja, wyposażenie, wartość bojowa polskiej armii, działalność aparatu politycznego i jego efekty;
16. Wpływ emigracji politycznej i zarobkowej na kształtowanie się świadomości politycznej i historycznej społeczeństwa;
17. Działalność służb specjalnych PRL wobec emigracji polskiej na Zachodzie i jej konsekwencje;
18. Przestępczość, zwłaszcza gospodarcza;
19. Działalność sektora prywatnego i jego odbiór społeczny;
20. Biografistykę (brak jest biografii najważniejszych postaci okresu PRL, poza Mieczysławem Moczarem i częściowo Władysławem Gomułką i Bolesławem Bierutem);

21. Ruch kombatancki w PRL, a zwłaszcza oddziaływanie Związku Bojowników o Wolność i Demokrację na świadomość społeczną oraz funkcjonowanie w jego ramach różnych środowisk kombatanckich.

II. Jaką rolę w warsztacie badawczym historyków, zajmujących się dziejami Polski Ludowej, odgrywają, a jaką winny odgrywać, różne kategorie źródeł?

Obecnie przeżywamy okres wprowadzania do obiegu naukowego dokumentów wytworzonych przez SB, co siłą rzeczy powoduje, że ten typ źródeł dominuje, a w każdym razie odgrywa istotną (momentami zbyt istotną) rolę w badaniach i w wyborze ich tematyki. Wydaje się, że istnieje konieczność szybkiego wprowadzenia do obiegu naukowego źródeł administracji państwowej i dokumentów wytworzonych przez regionalne (zwłaszcza powiatowe, gminne) instancje PZPR i stronnictw satelickich. Stopień uporządkowania i udostępnienia tej kategorii źródeł jest dalece niedostateczny, zwłaszcza w odniesieniu do okresu po 1970 r. Prowadzi to paradoksu, że z dokumentów urzędowych władz PRL korzysta się często za pośrednictwem ich odpisów w aktach SB. W zbyt małym zakresie wykorzystywane są także archiwa poszczególnych instytucji: wyższych uczelni, Polskiej Akademii Nauk (i jej jednostek organizacyjnych), stowarzyszeń, towarzystw naukowych itp. Dotyczy to także archiwów: Rady Państwa, Najwyższej Izby Kontroli, Związku Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych (b. ZBoWiD). Wydaje się, że w zbyt małym stopniu do badań PRL wykorzystywane są spuścizny osób prywatnych przechowywane w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich, Bibliotece Narodowej, Archiwum PAN (i archiwach oddziałów PAN), Bibliotece UW i innych.

III. Czy w Pana/Pani warsztacie naukowym wykorzystuje Pan/Pani monografie i wydawnictwa źródłowe dotyczące historii Polski Ludowej, opublikowane przed 1989 r. – i dlaczego?

Monografie i wydawnictwa źródłowe dotyczące historii PRL wydane przed 1989 r. (poza oczywiście drugim obiegiem i wydanymi na emigracji) wykorzystuję sporadycznie. Dotyczy to przede wszystkim monografii zawierających informacje o organizacji i strukturach PPR/PZPR i organów władzy PRL, w niektórych wypadkach także polityki gospodarczej (prace Janusza Kalińskiego) i kulturalnej (prace Barbary Fijałkowskiej) oraz biografie (głównie Andrzeja Werblana *Władysław Gomułka sekretarz generalny PPR*, Warszawa 1988 r.).

IV. Jaką nazwę okresu 1944/45–1989 uważa Pan/Pani za odpowiednią – Polska Ludowa? PRL? Peerel? Rzeczpospolita Druga i Pół? Polska pod okupacją sowiecką? Ewentualnie prosimy o własne propozycje.

Za najbardziej odpowiednią nazwę dla okresu 1944/45–1989 – uważam określenie Polska Ludowa, bądź PRL. Pozostałe propozycje uważam za mające zbyt

duży wydzźwięk pejoratywny, nieodpowiedni dla publikacji o charakterze naukowym.

V. Czy opublikował(a) Pan/Pani także jakieś prace naukowe dotyczące innych okresów dziejów Polski lub z zakresu dziejów powszechnych? (Oczywiście możliwa jest odpowiedź: nie dotyczy).

Znaczna część mojego dorobku naukowego dotyczy okresu przed 1945 r. Jest to przede wszystkim opublikowana rozprawa doktorska poświęcona osobie Stanisława Kota (*Stanisław Kot [1885–1975]. Biografia polityczna*, Warszawa 2000), której tylko niewielka część dotyczy okresu po 1945 r. Poza tym napisałem kilka artykułów i publikacji źródłowych dotyczących okresu II wojny światowej (m.in.: *Odszkodowania wojenne od Niemiec: prace Rządu RP na emigracji i podziemia w kraju 1939–1945*, „Przegląd Zachodni” 1994, nr 1; *Przyczynki do działalności prof. Stanisława Lorentza w latach 1939–1945*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1994, nr 3–4; *Stanisława Kota „Listy z Rosji do gen. Sikorskiego” – próba analizy reprezentatywności i wiarygodności edycji*, „Kwartalnik Historyczny” 2003, nr 1, s. 75–82; *Rząd Rzeczypospolitej na emigracji a początki podziemia w kraju. Na marginesie misji „Dokładnego”, „Hoffmana” i „Konarskiego*, „Przegląd Historyczny” 2002, nr 2, s. 169–176; *Rząd RP na uchodźstwie (1939–1945), a sowieckie służby wywiadowcze*, w: *Nadzieje, złudzenia, rzeczywistość. Studia z historii Polski XX wieku. Księga dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Wyrwie*, Gorzów Wielkopolski 2004 r, s. 257–262; *Natalia Gąsiorowska-Grabowska (1881–1964)*, w: *Nation and History. Polish Historians from the Enlightenment to the Second World War*, Toronto–Buffalo–London 2006).

VI. Prosimy wymienić nazwiska historyków zajmujących się dziejami Polski Ludowej, których uznaje Pan/Pani za autorytety naukowe.

W kolejności alfabetycznej: Andrzej Chojnowski, Piotr Hübner, Dariusz Jarosz, Jerzy Kochanowski, Andrzej Paczkowski, Rafał Stobiecki, Dariusz Stola.

Dr Tadeusz Paweł Rutkowski, ur. w 1965 r., w 1992 r. obronił pracę magisterską pt. *Odszkodowania Niemiec dla Polski w pracach Rządu RP na emigracji i podziemia w kraju*, napisaną pod kierunkiem prof. Mariana Wojciechowskiego na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego, w 1998 r. obronił pracę doktorską pt. *Stanisław Kot (1855–1975). Biografia polityczna*, przygotowaną również pod kierunkiem prof. Mariana Wojciechowskiego.

Pierwsza publikacja dotycząca okresu 1944/1945–1989: *Przeciw „menadżerom” nauk historycznych. Władze PZPR wobec XIII Międzynarodowego Kongresu Historyków w Moskwie (16–23 sierpnia 1970 r.)*, w: *Historia i archiwistyka. Studia z dziejów Polski, Polonii i archiwistyki. Księga dedykowana księdzu doktorowi Romanowi Nirowi*, Gorzów Wielkopolski 2004, s. 187–198.
